

การศึกษาการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวที่มีผู้ปกครองคนเดียว ในกรุงเทพมหานคร

นางสาว เกศินี เกิดอนันต์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ภาควิชาประถมศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2539

ISBN 974-635-211-3

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

117256008

A STUDY OF CHILD REARING PRACTICES OF FAMILIES WITH A
SINGLE PARENT IN BANGKOK METROPOLIS

Miss Kasinee Kerdanant

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education in Early Childhood Education

Department of Elementary Education

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic Year 1996

ISBN 974-635-211-3

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

เกศินี เกิดอนันต์ : การศึกษาการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวที่มีผู้ปกครองคนเดียวใน
กรุงเทพมหานคร (A STUDY OF CHILD REARING PRACTICES OF FAMILIES WITH A
SINGLE PARENT IN BANGKOK METROPOLIS) อ.ที่ปรึกษา : ผศ.พูนสุข บุญยสวัสดิ์,
251 หน้า. ISBN 974-635-211-3

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยอนุบาลและศึกษาปัจจัยที่
เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยอนุบาล ในกรุงเทพมหานครของครอบครัวที่มีมารดาเป็นผู้ปกครอง
เพียงคนเดียว การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาครอบครัวที่เป็นกรณีศึกษา จำนวน ๘
ครอบครัว

ผลการวิจัยเรื่องนี้พบว่า

1. แบบแผนการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่มีลักษณะเฉพาะอันเนื่องมาจากการที่เป็นครอบครัว
ที่มีผู้ปกครองเพียงคนเดียว ได้แก่ 1) ภายหลังการหย่าร้างหรือสามีถึงแก่กรรม มารดาส่วนใหญ่
พาบุตรย้ายกลับไปอยู่กับครอบครัวเดิมของตน โดยสมาชิกคนอื่นในครอบครัวเดิมที่อบอุ่นมีบทบาท
ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กร่วมกับมารดาแต่มารดาที่มาจากครอบครัวเดิมที่แตกแยกได้แยกมา
อยู่ตามลำพังกับลูกหรือกลับไปอยู่กับแม่ แล้วอบรมเลี้ยงดูเด็กตามลำพังคนเดียว หรืออบรมเลี้ยงดู
เด็กร่วมกับพี่เลี้ยง 2) เด็กในครอบครัวที่อยู่ตามลำพังกับมารดาขาดตัวแบบเพศชายในบ้านอย่าง
เห็นได้ชัด ขณะที่เด็กในครอบครัวที่มารดากลับไปอยู่กับครอบครัวเดิม ได้ญาติผู้ใหญ่ผู้ชายเป็น
ตัวแบบเพศชายทดแทนบิดา 3) เด็กในครอบครัวที่อยู่ตามลำพังกับมารดามักมีความผูกพันกับ
มารดาสูง ขณะที่เด็กในครอบครัวชายที่มีทั้งมารดาและญาติผู้ใหญ่ เด็กพัฒนาความผูกพันกับทั้ง
มารดาและบุคคลอื่น ๆ 4) มารดาที่มีภาวะรับผิดชอบครอบครัวด้วยตัวเองทั้งหมดมักเน้นการสอน
ให้บุตรของตนเข้าใจและยอมรับสภาพความเป็นอยู่ของครอบครัว และฝึกให้เด็กประหยัดและช่วยตัว
เองให้เร็วที่สุด

2. ปัจจัยที่มีผลทางอ้อมต่อแบบแผนการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวที่มีมารดาเป็นผู้
ปกครองคนเดียว ได้แก่ ประสบการณ์ของการอบรมเลี้ยงดูที่มารดาได้รับในวัยเด็ก ส่วนปัจจัยที่มี
ผลโดยตรงต่อแบบแผนการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวที่มีมารดาเป็นผู้ปกครองคนเดียว ได้แก่
ความสัมพันธ์กับครอบครัวเดิม ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของมารดาและครอบครัวของมารดา
ภาวะความรับผิดชอบของมารดา ความสัมพันธ์กับอดีตสามี หรือครอบครัวอดีตสามีก่อนการหย่า
ร้างหรือสามีถึงแก่กรรม ความรับผิดชอบของสามี บุคลิกภาพของมารดา บุคลิกภาพของเด็ก และ
การมีเด็กวัยเดียวกันหรือเพศเดียวกันอยู่ในบริเวณบ้าน

ภาควิชา ..... ประถมศึกษา

สาขาวิชา ..... การศึกษาปฐมวัย

ปีการศึกษา 2539

ลายมือชื่อผู้จัดทำ ..... เกศินี เกิดอนันต์

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ..... พูนสุข บุญยสวัสดิ์

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

C640891 : MAJOR EARLY CHILDHOOD EDUCATION

KEY WORD : SINGLE PARENT/ CHILD REARING/ CASE STUDY

KASINEE KERDANANT : A CASE STUDY OF CHILD REARING PRATICES OF FAMILIES WITH A SINGLE PARENT IN BANGKOK METROPOLIS, THESIS ADVISOR : ASST. PROF. POONSOOK PUNYASVASTI, 251 pp. ISBN 974-635-211-3

The purposes of this research were to study about child rearing practices and factors influencing child rearing practices of families with a single parent in Bangkok Metropolis. The research design was qualitative design studying 6 cases of families having mother as a single parent. The research results were as follow :

1. The patterns of specific child rearing practices due to being the family having mother as a single parent were 1) After being divorced or the death of their husbands, most mothers took their child back to live with their parents. Mother who had been given warm and understanding rearing practices in her childhood had her kinsfolks share responsibilities in rearing her child, while mothers form broken home lived alone with her child or went back to with her mother and took care of her child by herself or had a paid baby-sitter help her taking care of her child 2) The child who lived alone with his/ her mother lacked male role model evidently, while the child who lived with mother and her kinsfolks had male adult relatives to compensate the expected male role model by his/ her father, 3) The child who lived alone with his/ her mother was highly attached to his / her mother, while the child who lived in the extended family developed attachment with both mother and other relatives 4) Mother who had to be responsible to her family all by herself emphasized teaching her child to realize and accept his / her family status and training her child to be thrifty and help his / her own self as early as possible.

2. The factor indirectly effected the patterns of child rearing practices in the family having mother as a single parent was mother's childhood experience of being given rearing. And the factors directly effected the patterns of child rearing practices in the family having mother as a single parent were mother's relationship with her former family, mother's socio-economic status and socio-economic status fo mather's extended family, mother's burdens and responsibilities, mother's relationship whith her ex-husband and her ex-husband's mother prior to her divorce or her husband's death, mother's ex-husbands responsibilities, mother's personality, child's personality, and having other children at the same age and sex in the neighborhood.

ภาควิชา ..... ประถมศึกษา
การศึกษาปฐมวัย
สาขาวิชา .....
2539
ปีการศึกษา .....

ลายมือชื่อนิสิต ..... กานทิ์ เกิดอมระท
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ..... ชุมนุช มงคลสวัสดิ์
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พูนธช บุญยสวัสดิ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งท่านได้ให้คำแนะนำ แก้ไข และข้อคิดเห็น ต่างๆ ด้วยดี พร้อมกันนี้ขอขอบพระคุณ อาจารย์ศรินธร วิทยะสิรินันท์ อาจารย์ที่ปรึกษาด้าน วิชาการ ได้กรุณาให้คำแนะนำต่างๆ ช่วยเหลือและสั่งสอนให้ความรู้ในสิ่งที่เป็นประโยชน์กับการ ทำวิทยานิพนธ์ และขอขอบพระคุณคณะกรรมการสอบทุกท่าน รวมทั้งบัณฑิตวิทยาลัยที่ได้สนับสนุน ให้เงินทุนในการทำวิจัยครั้งนี้

งานวิจัยนี้เสร็จสมบูรณ์ในด้านเนื้อหา เพราะความกรุณาของ คณะครูและอาจารย์โรงเรียน วัดทุ่งใหญ่ (นามลมมุติ) และ ความร่วมมือของกลุ่มประชากรที่เป็นกรณีศึกษาทั้ง 6 ครอบครัวที่ เต็มใจให้ศึกษาและสัมภาษณ์ทำให้งานวิจัยมีความน่าสนใจและสมบูรณ์ รวมทั้งขอขอบคุณ เพื่อนๆ นิสิตปริญญาโท สาขาการศึกษาปฐมวัย C6 ทุกคนที่ให้กำลังใจและช่วยเหลือกันตลอดมา ขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

นอกจากนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา ผู้สนับสนุนด้านการเงินและ คอยเป็นกำลังใจให้ลูกด้วยความห่วงใย และท้ายที่สุดนี้ขอขอบใจน้องสาวที่ช่วยเหลือในด้านการ พิมพ์วิทยานิพนธ์ จนสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

เกศินี เกิตอนันต์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

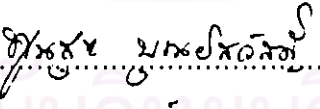
หัวข้อวิทยานิพนธ์ การศึกษาการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวที่มีผู้ปกครองคนเดียว
ในกรุงเทพมหานคร
โดย นางสาวเกศินี เกิดอนันต์
ภาควิชา ประถมศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พูนสุข บุญสวัสดิ์

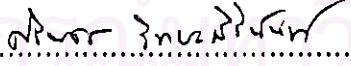
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ นายแพทย์ ศุภวัฒน์ ชูติวงศ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ จิตระดับ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พูนสุข บุญสวัสดิ์)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร. ศรินธร วิทชะสิทธิ์นันท์)

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ซ
สารบัญแผนผัง.....	ฅ
สารบัญแผนภูมิ.....	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามในการวิจัย.....	6
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	7
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	8
วิธีดำเนินการวิจัย.....	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
2 วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย.....	11
ครอบครัวกับการอบรมเลี้ยงดู	41
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	58
4 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับกรณีศึกษา	66
ตอนที่ 1 บริบททางกายภาพและเศรษฐกิจสังคมของชุมชนของกรณีศึกษาทั้ง 6 ครอบครัว	67
ตอนที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับมารดาในกรณีศึกษาแต่ละครอบครัว..	72

สารบัญ(ต่อ)

บทที่(ต่อ)

5	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	129
	ตอนที่ 1 แบบแผนการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวที่มีผู้ปกครอง คนเดียว.....	130
	ตอนที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวที่มี ผู้ปกครองคนเดียว.....	195
6	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	207
	รายการอ้างอิง.....	221
	ภาคผนวก.....	226
	ภาคผนวก ก.....	227
	ภาคผนวก ข.....	211
	ภาคผนวก ค.....	220
	ประวัติผู้เขียน.....	231

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงช่วงเวลาการดำเนินชีวิตประจำวันของฤดี.....	79
2	แสดงช่วงเวลาการดำเนินชีวิตประจำวันของมาลี.....	88
3	แสดงช่วงเวลาการดำเนินชีวิตประจำวันของจิตรา.....	96
4	แสดงช่วงเวลาการดำเนินชีวิตประจำวันของสุดา.....	104
5	แสดงช่วงเวลาการดำเนินชีวิตประจำวันของค่านิ่ง.....	113
6	แสดงช่วงเวลาการดำเนินชีวิตประจำวันของพร.....	122
7	แบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลในครอบครัวกรณีศึกษาจำนวน 6 ครอบครัว.....	126
8	ประเภทและการปรุงอาหาร.....	132
9	แสดงลักษณะบุคลิกภาพของมารดาและบุคลิกภาพของบุตร.....	205

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแนบผัง

แนบผังที่

1	แสดงสถานที่ตั้งของครอบครัวกรณีศึกษาจำนวน 6 ครอบครัว.....	68
2	แสดงลักษณะภายในที่อยู่อาศัยของครอบครัวฤดี.....	76
3	แสดงลักษณะภายในที่อยู่อาศัยของครอบครัวมาลี.....	85
4	แสดงลักษณะภายในที่อยู่อาศัยของครอบครัวจิตรา.....	94
5	แสดงลักษณะภายในที่อยู่อาศัยของครอบครัวสุดา.....	102
6	แสดงลักษณะภายในที่อยู่อาศัยของครอบครัวคำนิ้ง.....	110
7	แสดงลักษณะภายในที่อยู่อาศัยของครอบครัวพร.....	120

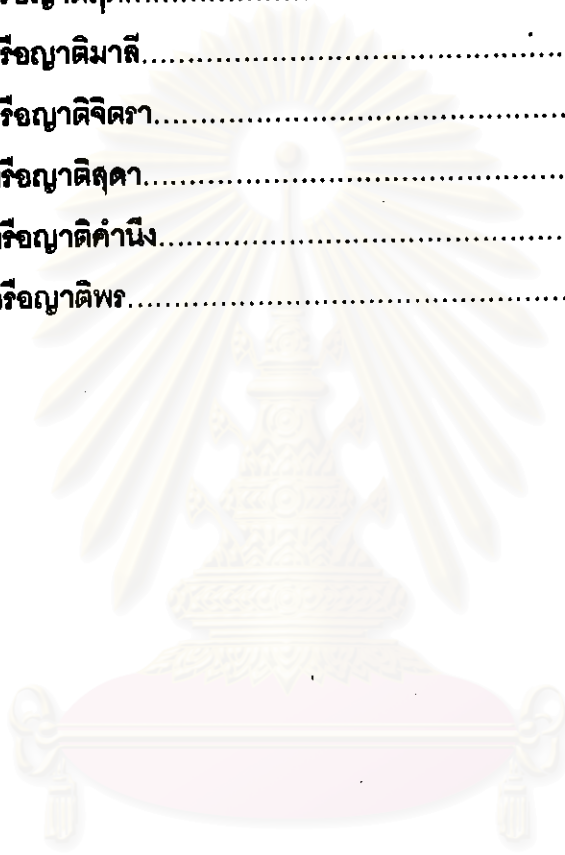

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่

1	แสดงเครื่องญาติฤดี.....	78
2	แสดงเครื่องญาติมาลี.....	87
3	แสดงเครื่องญาติจัตรา.....	95
4	แสดงเครื่องญาติสุตา.....	103
5	แสดงเครื่องญาติค่านึง.....	112
6	แสดงเครื่องญาติพร.....	121

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย